SHOWeerterland

EIGEN VOLK

ALGEMEEN FOLKLORISTISCH EN DIALECTISCH MAANDSCHRIFT VOOR GROOT NEDERLAND

VIERDE JAARGANG

UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ „EIGEN VOLK", SCHEVENINGEN
1932

HET DIALECT VAN WEERT

DR. A. SCHILLINGS

Een der Limburgsche streektalen, die nog weinig bestudeerd is, zoowel grammaticaal als idiomatisch, is het Weertsch, dat met het Oostbrabantsch en Oostlimburgsch tot het Oostfrankisch behoort. Er werd tot nogtoe zoo goed als niets geschreven in dit dialect, zoodat bestudeering ervan niet gemakkelijk is. Toch verdient het Weertsch om vele redenen belangstelling, om zijn woordenschat en zijn vele schilderachtige spreekwoorden en zegswijzen.

De geografische ligging van dit oude stadje is oorzaak, dat zijn taal ten allen tijde sterk beïnvloed is en het mag wel een toeval heeten, dat het dialect er zich zoo zuiver heeft weten te handhaven. Het is de vraag, of dit in de toekomst zoo blijven zal. want door het nivelleerende verkeer raakt het weerstandsvermogen van een oude beschaving, die zich in de taal wel het zuiverst openbaart, spoedig ten einde. De groote gehechtheid aan hun dialect van de Weertenaren echter zal ten stelligste voorkomen, dat het verdwijnt, terwijl bovendien velen, al is het niet systematisch, heel wat zullen hebben vastgelegd, wanneer het dialect voor het algemeen beschaafd definitief plaats zal maken.

Het is een lust in zulk onopzettelijk bronnenmateriaal te snuffelen. Ik hoop binnen afzienbaren tijd het weinige, dat ik thans aanbied, te kunnen vermeerderen.

De spreekwoorden en uitdrukkingen zijn alphabetisch gegroepeerd naar het eerste zelfstandig naamwoord, bijv. naamwoord of werkwoord.

Dèt zal un zaatte berremertigheid wère. Dat zal een zatte barmhartigheid worden; er zal hevig gedronken worden.

Dè mòt broéd betalé dèt allang gèten ès. Die moet brood betalen, dat reeds lang gegeten is; die heeft schulden.

Dèt kondje langs dun dèke zun duur drage. Dat kun je langs den deken zijn deur dragen; dat is niet veel bizonders.

Ich weit om neet aanne duur te bringe. Ik weet niet waar hij woont; ik weet hem niet thuis te brengen.

Kort oppe duur weije de schöp neet goed. Dicht bij de deur grazen de schapen niet goed; op een buurmeisje wordt men niet verliefd.

Onnen düvel op tun hert loate börste. Een duivel op je hart laten bersten.

Langen droad maaktj onne voele noad. 'n Lange draad maakt een vuilen naad; het gaat niet best.

Ut liktj um dreig. Hij wordt boos.

Introuwe en dun donder zeen neet beschriéve. Bij schoonouders introuwen en de donder zijn niet beschreven; de gevolgen daarvan zijn niet te voorzien.

Elzenhout en roéj hoar stoan neet lies op gooie grond. Elzenhout en rood haar groeien niet licht op goeden grond.

Dèt stumtj wij elf en un mik. Dat stemt als elf en een mik; dat is volmaakt in orde.

Mik = wittebrood.

Ze zeen fèl met dein danger. Ze zijn erg bevriend met elkaar.

Hè gängt um. Hij maakt zich erg druk.

Dèt zal um gaaie. Het zal hem genoegen doen.

Sinte Giert, dij gooi broed, bleustj schruur en nijese ut leecht oet. Sint Geert, die goede bruid, blaast kleermaker en naaister het licht uit; kleermakers en naaisters, die aan huis werkten, behoefden na Sint Geertruid, 17 Maart, niet meer te arbeiden bij kunstlicht.

Unne gek van Sinte Merte make. Niet ernstig zijn.

Hè ès gewaar. Hij is bij de pinken.

Zunne gapert bestiege. Kijken naar.

Ich weiter gei geleid van. Ik kan er geen inlichtingen over geven.

Op hoép lève wij ònne maarrekof. Op hoop leven als een bonte eksters.

Anne hèk. Aan de heg; doodvermoeid neerliggen.

Ot hielke ès gehange en ot bèdje ès geschùdj. Het keteltje hangt en het bed is gespreid; met een weduwnaar trouwen.

Vèt in dùn honingstal zeuke. Vet in den honingstal zoeken. Iets zoeken waar het

niet is.

Over de heij, eine gekoltjd of allebei. Over de hei, eene bedrogen of beiden; wordt gezegd van meisje of jongen, die met iemand uit den vreemde trouwt.

Dè hiét un hùndje neve zich loope. Die heeft een hondje naast zich loopen; die verbeeldt zich heel wat.

Dèt zoéij dun henke-doon. Dat zou de henker doen. Ik zou weleens willen zien of ik dat niet zou klaarspelen.

Tès good um haver te zèije. Het is goede tijd om haver te zaaien; iedereen zwijgt.

Bij hem zulste neet opte ker moge. Bij hem zul je niet op de kar mogen; Van hem kun je geen dienst verwachten.

Dèt schùtj twié kiere oover zunne kop. Dat schiet twee keer over zijn kop; dat geeft 100%.

Dè ès mèt gein kaaf te lokke. Die is niet met kaf te lokken; is niet toeschietelijk.

Klagers geine noed en stoeters gei broéd. Klagers geen nood en bluffers geen brood.

Sinte Ketrien deot de verrekes pien. Sinte Catharina doet de varkens pijn; rond Sinte Catharina (25 Nov.) beginnen de boeren hun varkens te slachten.

Kat of hond beoltj ternoa. Kat of hond beult ernaar; doet er alle moeite voor; wordt toegepast op wie minder lekker eten versmaadt.

Hè kan neet van kook tot broéd kòme. Hij kan niet van koek tot brood komen; hij kan niet tot een beslissing komen.

Du mòst iers u-koelei zeen vuur dàste unne peddemoék bèst. Je moet eerst een kikkervischje zijn, voordat je een kikker bent.

Umvalle wij un kortelemang. Omvallen als een keutelenmand. Geheel machteloos neervallen.

Un lieg kaar liertj good zörge. Een leege kaar leert goed zorgen. Wanneer men in het geheel niets bezit, leert men het beste zorgen.

Gein rechdje lüj. Geen rechte lui, geen ware vrienden.

Ut giét um locht. Het gaat hem gemakkelijk af.

Mèt maof ter ongergoeze. Met mauf (verbasterd uit maul of maulwurf = stof?) er onder gooien; de zaak vertroebelen.

De meister make. Den meester spelen.

Sint Meties goestje dun heite stein in ties. Sint Matthijs gooit den heeten steen in het ijs: omstreeks 25 Februari is de Winter voorbij.

Moert ès de moor van alle wère. Na mist kan het zoowel goed als slecht weer worden. moor = moeder.

Hè begintj kwoaj noét te krake. Hij begint kwade noten te kraken; hij krijgt het moeielijk.

Dàt ès geine neoj kost. Dat is geen kost om iemand op te noodigen.

Dun os ès vèt. De os is vet. Het gaat er royaal toe.

Ich weiter dun oetbingel neet van. Ik weet er het fijne niet van. [oetbingel = band om iets vast te maken.]

Alle ofisies zeen smierig. Alle officies zijn smerig; in alle ambten kan geknoeid worden.

Doertouwtj wij un smoatkroek. Doortouwd als een oliekruik; ons allen markten thuis.

U-gèk perdje rijje. Een gek paardje rijden: een dwaasheid begaan.

Doa hèjjet loope van u dord pèrd. Daar heb je het loopen van een dood paard; het onmogelijke gebeurt.

Sint Pieter brèkwortel? dan riepet koere daag en nacht. Wanneer Sint-Pieter voorbij is, dan rijpt het koren dag en nacht.

Hè steigertj zich wij onne peddemoék tiége u beeseböske. Hij steigert als een kikker tegen een biezenbosje; hij heeft haast. Als variant komt voor: **wij onne kater tiége onne koareberm.** als een kater tegen een korenberm.

Zuchte wie un spörriekorw. Zuchten als een spurriekoei; zeer diep.

Wat oput snoér hebbe. Iets op het oog hebben. of snorren.

Un spel ès u begienedaaggeldj. Een speld is een begijnedageld; is niets waard.

Dèt koschtj stùkke van minsevleis. Dat kost stukken menschenvleesch; dat is erg moeielijk.

Dè ès neet schoétig. Dit is niet scheutig.

Dè zitj tösse twir steol op d'èrd. Die zit tusschen twee stoelen op de aarde; geniet heelemaal niet van zijn overvloed.

Ze zitte ùm op zòn teek. Het wordt hem moeielijk gemaakt (teek = deel van het bed.)

Dè neet en trouwtj, dè neet en daugtj. Die

geen vertrouwen heeft deugt niet.

Zunnen eigen teul doon. Zijn eigen teelt doen; voor eigen groenten, enz. zorgen.

Gein hoégen top schère. Geen hoogen top scheren; oud worden.

Op unne gooie verum. Op een goeden weerom.

Dè vleegert giét neet op. Die vliegerd gaat niet op.

Dèt geét wiet kieke. Dat gaat wijd kijken; daar zou men een strop aan kunnen hebben.

Werk en vlas komtj alle zève joar ins te pas. Werk en vlas komt alle zeven jaren eens te pas; wordt gezegd van iemand, die touwtjes, enz. bewaart.

Un aangeboere wèmoske. Een aangeboren wambuis; een familietrek.

Zeek ès gauw gestoéte. Ziek is gauw gestooten; wie ziek is, kan niet veel verdragen.

Batavia.

---

*) Het teeken é stelt een omgekeerde e voor.